

Romano hangos

15re

ROMSKÝ HLAS – ČTRNÁCTIDENÍK ROMŮ V ČESKÉ REPUBLICE

ROČNÍK 16 • ČÍSLO 3 • VYŠLO 7. DUBNA 2014

úvodník

Amare phrala the pheňa, milí čtenáři,

Je první dubnový týden a jaro je letos už v plném proudu. Paprsky slunce a vlhký vzduch dokonce občas připomínají léto. Nenechme se tím zmást, Týden romské kultury v rámci oslav Dne Romů je ještě před námi (zprávy o jeho průběhu přineseme v RH č. 4) a v květnu nás čekají volby do Evropského parlamentu. A toto téma dnes otevíráme, abychom měli dost času na úvahy koho a proč volit tak, aby to přineslo prospěch i nám Romům, a nejen těm, kteří jsou v nouzi, ať už jakékoliv. K tématu eurovoleb přinášíme kromě ankety na straně 3 také dva komentáře, jednak Alice Herákové na straně 1 a 3, už tradičně komentuje téma čísla na straně 3 i Karel Holomek.

Známý hudebník a rapper Lukrecius Chang je překvapivě také úspěšný boxer. S Edmundem Balogem založili v Karvině boxerský klub a právě o něm si na straně 1 a 3 povídali s Janou Polákovou, jinak autorkou výstavy Romové sport, o níž jsem referovali v minulém čísle (RH č. 2).

Básník a známý romský aktivista Janko Horváth-Döme pokračuje na straně 4 romsky i česky ve svých rodinných pamětech a opět přináší i unikátní fotky z rodinného alba. Tento buditel a ochránce romské kultury v rámci péče o mateřský jazyk přináší na straně 5 další kurz romského jazyka.

Historik Ctibor Nečas pokračuje v Kalendáriu na straně 6 v přehledu dějinných událostí Romů. Naše redakce zase probírána tématem ilustruje obrazovým materiálem, takže se uvnitř listu můžete těšit i na podobu císařského proticikánského mandátu z roku 1726. Renomovaný literát Andrej Giňa navazuje na straně 8 na nedokončenou nit své povídky O Romovi a staré Jožaně, povídku můžete číst na pokračování jak v originální romské verzi, tak v českém překladu Martiny Vyziblové. Mimochodem překládat z romštiny se paní Martina naučila díky muzejním kurzům romského jazyka.

Děkuji celé redakci i čtenářům, že mi bylo umožněno podílet se na vzniku tří čísel novin, kde jsem jen dočasně nahradila chybějícího šéfredaktora. Brzy se po mateřské pauze vracím zpět do našeho muzea, a tak pomyslné žezlo vedení novin předávám dál. Čtete pozorně na straně 8 nabídku volného místa na pozici šéfredaktora RH, širte ji dál a, prosím, zůstaňte našim novinám věrní, ať už je povede kdokoliv!

Jileha Tumari/Srdečně Vaše
Jana Horváthová

Ministr Dienstbier se setkal s Romy.

Chci změnit současnou situaci! Touto větou by se dalo vystihnout stanovisko nového ministra pro lidská práva Jiřího Dienstbiera, který promluvil ve čtvrtek 3. dubna k romským předákům. Inicioval setkání s Romy, a tak si desítky osobností přišly ministru do Hrzánského paláce vyslechnout. Také on však musel poslouchat je. Co bylo výsledkem?

Kromě gratulací k vytvoření nového ministerstva a mnohdy zbytečných politických agitací některých romských předáků zaznívalo všemi ústy jediné stanovisko – Chceme větší zapojení Romů! Kritika na adresu Agentury pro sociální začleňování, mnohdy pochopitelná frustrace ze zhoršující se situace a volání po konkrétních nástrojích, kterými by Romové, potažmo ministr, mohli vládu kontrolovat, zda plní závazné strategie a koncepce.

Ministr salvu kritiky a frustrace na prvním setkání ustál. Jen čas však ukáže, zda dokáže svoje plány skutečně prosadit. Bez politické síly a vůle nejen v koalici, ale také ve vlastní straně, se taková setkání ministra s Romy stanou jen pravi-

Ministr pro lidská práva Jiří Dienstbier vysvětluje své plány do budoucna. Práce s médii, jednání s ministerstvy. Foto: František Bikár, Romea.cz

delným stěžováním si nad neutěšeným stavem. Ba co hůř, můžou se

opět stát nástrojem lži, lži, že skutečný dialog mezi romskou komu-

nitou a vládou probíhá a věci se hýbou kupředu. (ali)

Měli by Romové do Evropského parlamentu volit Romy?

Asi si řeknete, že určitě ano. Co ale mají dělat Romové, kteří si mezi romskými kandidáty nevyberou? Mají zvolit někoho jen proto, že je Rom a doufat, že bude zastupovat doopravdy jejich zájmy? A co to vlastně „romské zájmy“ jsou?

O tom, že nám chybí politická reprezentace, není pochyb. O tom, že za Romy rozhoduje majorita a že sami Romové jsou do rozhodovacích procesů zahrnuti jen velmi zřídka, nahodile a nemají většinou žádné skutečné pravomoci, také nemůže být řeč. Mít „své“ politiky je

tedy jednoznačně důležité, a to nejen u nás, ale také v Evropském parlamentu, do kterého se bude volit už letos v květnu.

Mezi 39 politickými seskupeními, která přihlásila své kandidáty na Ministerstvu vnitra ČR, jsou

Pokračování na str. 3

z obsahu

Téma čísla:
Volby do Evropského parlamentu
strana 1 a 3

Cikánská rapsodie
strana 5

Dětské okénko
strana 5

...aby byli lepšími lidmi praví trenéři boxu.

Edmund Balog a Lukrecius Kišš-Chang při hodině tréninku kick-boxu v SK Ares Karviná, 2014

foto: L. Grossmannová, Muzeum romské kultury

Jméno Lukrecius Chang si většina čtenářů spojí s rapem. Jeho aktivity však zahrnují také sportovní dráhu. Spolu s taktéž úspěšným kick-boxerem Edmundem Balogem se v Karvině věnuje v rámci SK Ares mládeži, která je ohrožena sociálním vyloučením. Sport je totiž jedna z cest, které vedou za hranice ghett.

Jak jste se dostali ke sportu vůbec a obzvlášť ke kick-boxu?

Lukrecius: Mě a Edu oslovily v době našeho dětství akční filmové scény bojových sportů, se kterými jsme se potkávali hlavně prostřednictvím VHS kazet. Moc se nám líbily a chtěli jsme být jako naši filmoví hrdinové. Tak jsme se vydali po cestě bojových umění, do tématu jsme se úplně ponořili a do dnes u něj zůstali.

Pokračování na str. 3

zprávy

TEPLICE – Krajský soud v Ústí nad Labem poslal 25. března 31letého Stanislava Sýkoru na 5 let do vězení. Ve rvačce způsobil loni v květnu 49letému Romovi těžkou újmu na zdraví s následkem smrti. Čin byl překvalifikován na útok bez rasového podtextu, a tak byl viník potrestán menší trestní sazbou nepodmíněně. Rozsudek není pravomocný. Sýkora vyvolal rvačku v podnapilém stavu. Zaútočil s nožem ještě na další dva účastníky. Přitom padly z jeho strany nadávky jako „černá svině“ apod. Přizvaná znalkyně, psychologka Štěpánka Tůmová, naznala, že o rasismus jít nemuselo, spíše o označení skupiny, s níž se dostal obžalovaný do konfliktu. Soudkyně Zdena Chromá se s názorem znalkyně ztotožnila.

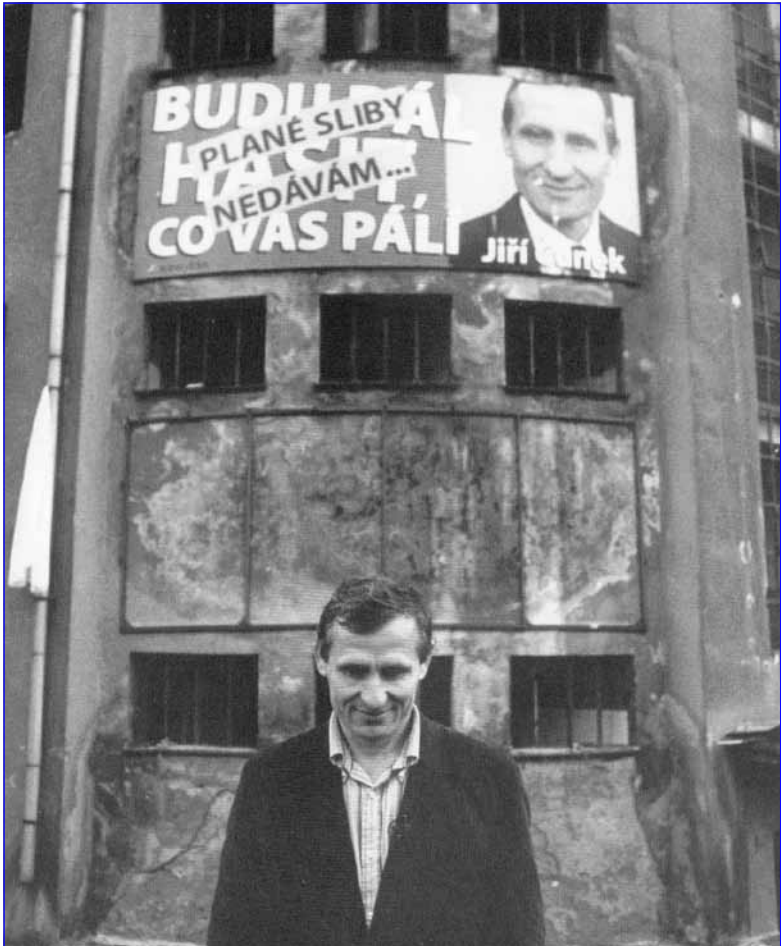
PRAHA – 24. března začal v hlavním městě hrabalovský týden. Zahájen byl komponovaným pořadem Cikánská rapsodie, který svému příteli věnoval romský hudebník a skladatel Jiří Korman. Premiéra proběhla na jevišti Nové scény Národního divadla. V deseti obrazech byly živě interpretovány romské písně, odpovídající Hrabalově touze po zachycení každého, byť všedního okamžiku lidského života. O rapsodii čtěte více na straně 5.

TAŠKENT (Uzbekistán) – Zaznamenali jsme neuvěřitelnou informaci z dalekého Taškentu o dceři uzbeckého prezidenta Islama Karimova. Jeho dcera, dříve perla autoritářského režimu, se během roku změnila v kritičku svého otce. Náhle zmizela a zjistilo se, že má domácí vězení, kde ji opakově bijí, aby zkotrla. Gulnara Karimová se obrátila potají na britskou BBC s dopisem, ve kterém líčí, jak s ní hrubě zacházejí od chvíle, kdy se vzepřela režimu svého otce. Jedenačtyřicetiletá prominentka přitom těžila ze svého postavení, vynutila si podíl v každém lukrativním podniku, a stala se do jisté míry nenáviděným symbolem Karimova autoritářského režimu.

PRAHA – Do eurovoleb jdou i dvě romské strany, Strana rovných příležitostí (Štefan Tišer) a Romská demokratická strana (Miroslav Tancoš). Jiří Dientsbier, ministr pro lidská práva a legislativu, vítá takový krok a hodnotí ho jako projev zvyšující se aktivity Romů v politickém dění. I Martin Šimáček, ředitel Agentury pro sociální začleňování, cítí, že se v romské komunitě něco rozhýbalo. O této nové politické aktivitě Romů a eurovolbách obecně čtěte více na stranách 2–3, v komentářích našich redaktorů Karla Holomka a Alice Herákové.

DUCHCOV – Začíná sezona protiromských pochodů. Jiskru k nim zadalo několik probíhajících soudních přelíčení k případům, které se udály loni v ústeckém sídlišti Mojžiš a v Duchově, projednávaných v obou případech u Krajského soudu v Ústí n. L. Impulsem nebyly bezprostředně žádné aktuální incidenty. Stát péčí vládní Agentury poslal radnicím rady, které mají ochránit vyloučené lokality před radikály. Různé nevládní organizace ve snaze zabránit radikálům shromažďovat se na náměstích si dlouhodobě zabraly tato místa a dopředu blokovaly ulice. Učinily tak například v ostravském Příboru, Příbrami, Duchcově nebo Českých Budějovicích. Občané vnímají zábory negativně, vyvolávají naopak agresivní reakce extrémistů. Skoro by se dalo říci, že národ se baví, kdyby samy tyto události nesvědčily o bezmoci státu preventivní činností vytvořit podmínky, které by takovým nenávidným akcím zabránily.

STRÝČKOVICE (Domažlicko) – Redakce našich novin s nevolí zaznamenává další incident Romů na západě Čech. Došlo k útoku skupiny Romů bydlících na okraji vesnice na místního občana Sýkoru, který jim údajně nadával do „cigošů“ a byl opilý. Nevinně škádlení skončilo brutálním útokem. Ten je nyní řešen u domažlického soudu. Starosta obce Karel Starý uvádí, že romský klan obec terorizoval. Jakkoliv se můžeme domnívat, že celý incident je výsledkem nedorozumění a vzájemné intolerance mezi dvěma skupinami, nelze s takovým způsobem řešení sporů souhlasit.

Janov – vyloučená lokalita?

Děti v klubu Domino, Litvínov

Janov je sídliště nedaleko Litvínova, kde žijí desítky romských rodin. Ještě před násilnými pochody, které tu v roce 2009 pořádala Dělnická strana, tu žilo kolem pěti až šesti tisíc Romů. V současnosti jich tu je něco kolem tří tisíc. Více jak polovina se odstěhovala, emigrovala do Británie a jiných zemí.

Jaká je struktura obyvatel janovského sídliště? Dá se říct, že vedle Chánova v nedalekém Mostu je to největší romské soustředění v Severočeském kraji. Většina Romů zde žije jen pár let, přestěhovala se sem z Prahy, Mostu, Ostravy i dalekého Slovenska. Hodně z nich marně hledá práci, jsou i případy, kdy tito lidé jsou doma bez práce i deset dvacet let.

Toto vše se odráží na chování a způsobu života zdejší komunity. Město se snaží různými podpůrnými programy pomoci zdejším li-

dem, funguje zde pobočka sociálního odboru MÚ Litvínov, dětský klub Jaklik, organizace Libuše pracující s klienty hledajícími práci. Také zde již několik let pracuje Oblastní Charita Most, která v Janově provozuje sociální poradnu, pomáhající lidem v řešení jejich problémů a starostí, zejména v dluhovém poradenství, hledání zaměstnání atd. Také tu funguje nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Domino, které navštěvují děti od 6 do 26 let. Ve své práci se snaží dát dětem a mladým lidem bezpečnější smysl trávení volného času. Děti mohou navštěvovat různé aktivity jako např. výtvarnou dílnu, hudební a taneční kroužky, mají možnost pracovat na internetu. Zde nacházejí klid, pohodu a možnost seberealizace. Pořádají se tu různé přednášky a semináře, jako například o škodlivosti návykových látek,

drog a kouření, přednášky o původu, tradici a životě Romů u nás i v zahraničí. Práce je to složitá, nicméně velmi potřebná a žádoucí.

Celková situace se po roce 2009 dost změnila k lepšímu, lidé se uklidnili, vztahy majority a Romů se postupně zlepšily. Občas dochází k různým excesům a nedorozuměním, nicméně Policie ČR a Městská policie tu zdárně dohlíží na pořádek, klid a bezpečí všech obyvatel.

Moje rodina se do Janova přestěhovala před šesti lety za levným bydlením. Třípokoje byt tu koupíte za necelých sto tisíc, na rozdíl od většiny měst, kde je podobný byt k mání za milion. Příroda Krušných hor je nádherná, do Mostu to je jen pár kilometrů.

Fámy a zvěsti o strašném bydlení v Janově, šířené některými médii, nejsou pravdivé. Kde se pracuje s lidmi s úctou a respektem, výsledky se brzy dostaví. Stačí jen chtít.

Text a foto: Jan Horváth-Döme

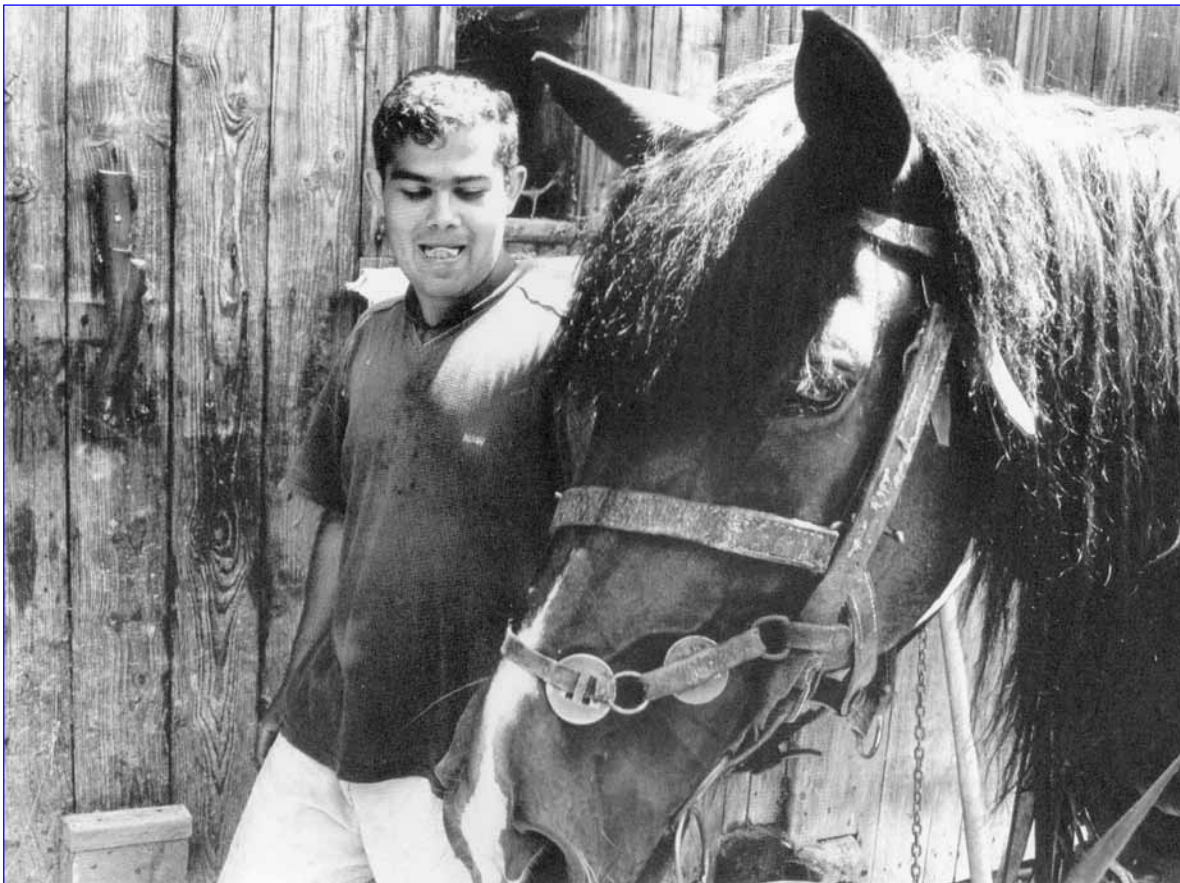
Romské cesty Roberta Goláně

Počátkem tohoto roku se dostala veřejnosti do rukou kniha fotografií vsetínského fotografa Roberta Goláně, kterou finančně podpořil Zlínský kraj. Kniha vyšla v nakladatelství Pavla Kotrly v Bystřici. Rádi naše čtenáře na tento podnětný čin, jak fotografa tak i nakladatelství, upozorňujeme. Ve fotografiích naleznete připomínky, vztahující se k osudu vsetínských Romů v minulosti i současnosti. Fotografie Roberta Goláně více než naléhavě ukazují nesoulad ve vzájemných vztazích mezi Romy a většinou

společností, jež vyústily svého času v přestěhování obyvatel zbouraného pavlačového domu ve Vsetíně do kontejnerového domu zvaného Poschla a posléze i do zřícenin v okrajových částech Jesenicka.

Ukázka vzájemného nepochopení a dokonalého přezírání Romů ze strany autorit naší země. Vzpomínáme, že některé z těch autorit – a mohli bychom jmenovat – považovaly tento způsob řešení za příklad hodný následování. Robert Goláně prokazuje svojí prací pravý opak.

(kh)

◄▲Foto: Robert Goláně

Anketní otázka

Ve dnech 23.–24. 5. 2014 se v Česku uskuteční volby do Evropského parlamentu. Jak by mohli úspěšní kandidáti pomoci programu integrace Romů do společnosti? Mají naši romští kandidáti šanci se do EP dostat?

Jiřina Šiklová
socioložka, Praha

Kdyby v EP byli zastoupeni i romští delegáti, bylo by to významné. Obávám se, že se nepodaří zvolit Roma jako delegáta za Českou republiku. Ale kdyby se spojili Romové ze zemí střední Evropy, tak by se to mohlo podařit. Evropský parlament by mohl napomoci integraci Romů do společnosti, ale musel by být právě Romy předem vypracován program, jak toho dosáhnout. Třeba takový program existuje, a jen já ho neznám. K integraci Romů by přispělo i jen to, že by se většinová společnost postupně dozvíдалa, že jsou mezi Romy tak schopní lidé, že v EP obstájí a pracují tam. I pokus o jmenování kandidáta z řad Romů, jeho kampaň, pomůže všem Romům, kteří zde trpí předsudky.

Jan Dužda

student KU, Praha

Každopádně ten někdo musí mít podporu majoritních politiků. Jinak šanci nemá.

Gyulla Banga
hudebník, Praha

Věřím, že Evropský parlament je institucí, kde lze některé věci týkající se romského etnika prosazovat mnohem efektivněji než v Čechách. Někdy mám dojem, že v ČR je romská integrace pro politické subjekty pouze věčné téma k tomu, aby si nahnaly body, především v negativním smyslu. Skutečné problémy se ovšem neřeší, a není zase takovou náhodou, že zrovna různé instituce v rámci EU na to léta upozorňují (například zařazování žáků do bývalých zvláštních škol, dnes přejmenovaných na praktické). V případě, že by někdo z našich řad uspěl, mohl by tlačit evropské i české poslance k tomu, aby už konečně začali na romské integraci v ČR pracovat koncepčním systémem, nikoliv pouze před volbami. Netuším, jaké šance naši kandidáti mají, to lze těžko odhadnout. Byl by to velký úspěch, pokud by se tam někdo dostal.

Ivan Veselý

předseda sdružení Dženo, Praha

Romští kandidáti nemají šanci se dostat do EP.

Josef Cisár
pracovník Charity, Litvínov

Souhlasím, aby nás Romové zastupovali v Evropském parlamentu. Když jim dáme svoje hlasy, mohly by být větší dotace pro řešení takzvané romské otázky.

Miroslav Šarközi

pracovník Charity, Janov

Ano, určitě. Potřebujeme tam lidi, kteří politice rozumí a mají pochopení pro obyčejné lidi. Jsou nutné informace a pravda. Spousta z nás je neinformovaných, proto v Evropském parlamentu by měli zasednout i Romové. Šanci naši kandidáti mají, uvidíme.

Jan Horváth
básník, Janov

Úspěšní romští kandidáti mohou pomoci tím, že se svět konečně dozví pravdu o životě Romů, bez příkras a předsudků. Naše problémy a starosti je nutné řešit s Romy, nikoliv bez nich. Měli by si to konečně uvědomit všichni z nás a jít k volbám, a ne sedět u televize a jen nadávat. Šanci máme, jen ji nesmíme promarnit.

Radek Drahomír Horváth

romský mentor, Děčín

Jak by mohli úspěšní kandidáti pomoci programu integrace Romů do společnosti?

Pokud hovoříme o úspěšných kandidátech obecně, bez rozdílu etnicity, tak v první řadě je potřeba vědět, jestli integraci Romů považují za stěžejní téma. V případě úspěšných romských kandidátů se jejich angažmá v procesu integrace očekává, a bylo by velkým překvapením, pokud by se věnovali jiným politickým tématům. Osobně jsem přesvědčen o tom, že europoslanci v první řadě reprezentují a hájí zájem země, z níž pocházejí a celoevropská témata jsou tím pádem pro mnohé sekundárním problémem. Proces integrace Romů do společnosti je ovšem problém jak celoevropský, tak lokální. Nevím o žádné členské zemi Evropské unie, která by mohla hrdě tvrdit, že u nich jsou Romové integrováni a tvoří základní stavební kámen společnosti. To svědčí o mnohém.

Mají naši romští kandidáti šanci se do Evropského parlamentu dostat?

Ne. Nemají, protože se etnicky vymezili kandidaturou za politická uskupení, vnímaná jako romská. Tím pádem mají velice malou voličskou základnu a přičteme-li k tomu volební morálku samotných Romů, tak je šance uspět mizivá. Šanci by mohli mít Romové kandidující za velké politické subjekty, nejlépe vládní politické strany. Jedinou šanci pro romské kandidáty v romských politických stranách jako SRP nebo RDS jsou komunální volby. Pokud se na to důkladně připraví a frontálně zaútočí na voliče v regionech a lokalitách s velkým počtem sociálně vyloučených lokalit, kde žije značný počet Romů, tak mají šanci dostat se do zastupitelstev měst a obcí.

Měli by Romové do Evropského parlamentu volit Romy?

Dokončení ze str. 1

také Strana rovných příležitostí a Romská demokratická strana. Romové v České republice si budou moct vybrat také konkrétní kandidáty, a to pomocí preferenčních hlasů, tzv. kroužkování.

Jak se však má rozhodnout Rom, který si mezi kandidáty Romy nevybral? Nebo ten, který nevěří, že má takto malá strana šanci na úspěch a tudíž nebude mít ani možnost jeho zájmy doopravdy obhájit?

Jaké to vlastně jsou „romské zájmy“ a jaká jsou specifika při jejich prosazování na evropské úrovni? Jaké jsou konkrétní cíle romských představitelů v Evropském parlamentu? Takové informace zatím na webech těchto politických stran nenajdeme.

Problematické také je, že kandidáti do Evropského parlamentu vy-

zývají Romy, aby je volili právě proto, že jsou sami Romové. Staví tak rovnítko mezi vlastní politický zájem a obecný zájem všech Romů. Výsledkem je potom „obyčejná“ politická agitace, které chybí reálný obsah.

Nezbývá než říct, že kdo si mezi romskými kandidáty nevybere, (třeba proto, že mu vadí gramatické chyby v příspěvcích na facebookovém profilu a absence jiného obsahu, než jsou fotografie se známými osobnostmi), má stále širokou škálu možností. Od zavedených politických stran k novým seskupením, od známých osobností v jejich kandidátkách až po dlouholeté kariérní politiky. Chtějí-li romské politické strany skutečně oslovit všechny Romy, je třeba k nim přistoupit jako k voličům se vším všudy. Tedy vzdělávat a vysvětlovat těm, kteří tyto informace potřebují, ale nabídnout také obsah a kvalitu těm, kteří ji od vrcholových politiků, kterými by kandidáti do Evropského parlamentu měli být, očekávají.

Alica Heráková

Diskuze – kniha návštěv
www.srnm.cz/cz/guestbook.htm

komentář

Do Evropského parlamentu chtějí i Romové!

KAREL HOLOMEK

Do eurovoleb letos v květnu jdou i dvě romské strany: Strana rovných příležitostí, zaregistrovaná na konci roku 2011, vede ji Štefan Tišer, a Romská demokratická strana, která vznikla teprve v srpnu 2013, a vede ji Miroslav Tancoš.

Důvod pro tuto novou aktivitu je nepochybně růst napětí ve společnosti, které je namířeno proti Romům. Cílem politické činnosti v případě úspěchu by bylo hájení zájmů všech sociálně slabých vrstev obyvatelstva.

Miroslav Tancoš si nedělá iluze o úspěchu romských kandidátů. Přesto do litého politického boje vstupuje. To je hodno ocenění. Už proto, že Evropská unie i její parlament podporují integraci Romů na demokratických principech, a to tak, jak si to Romové sami představují.

Je známou skutečností, že právě Česká republika je pod silnou kritikou EU právě proto, že principy tohoto programu, jdoucí z EU, nejsou v ČR úspěšně rozvíjeny.

Programem účasti Romů na politickém kolbišti a jejich podílem na moci se zabývám dlouhodobě, nejméně 20 let. V rámci činnosti mezinárodní organizace Helsinské občanské shromáždění jsem byl organizátorem několika mezinárodních konferencí na toto téma s účastí romských reprezentantů z celé Evropy. Vím tedy, o čem je řeč.

Důvody pro samostatnou kandidaturu romských stran, které současní romští politici uvádějí, nejsou zcela přesvědčivé, protože v reálné politické činnosti nemohou přinést úspěch. Jakýkoliv omezený princip, v tomto případě etnický, nemůže přitáhnout pozornost širšího okruhu voličstva. Nic nepomohou argumenty, že politický boj je veden za širší okruh sociálně slabých vrstev, jsou-li nositeli toho boje evidentně Romové.

Já vidím ten nejpodstatnější důvod v tom, že účast romských stran v politické soutěži přináší i bohaté politické zkušenosti, které jinak získat nelze. A tyto zkušenosti mohou později přinést i účast na politických kandidátkách větších politických stran a hnutí, které ocení silné romské politické osobnosti i jejich přínos pro řešení palčivých problémů společnosti. A snad by mohly i přispět k tomu, aby Romové už konečně skončili se svoji pasivitou a účastnili se života společnosti aktivněji. V takové situaci zrovna ČR není. Populismus nám hrozí ze všech stran. Bude mít účast i v letošním euroklání. Úsvit i Tomio Okamuru známe všichni již dostatečně i s jeho snahou o bezhraniční uplatnění referenda ve všech sporných otázkách a s jeho výzvou po vystěhování Romů do samostatného státu – jakéhosi Romanistanu. A už vůbec nerozumím Kláře Samkové, známé bojovnici za lidská práva i v případech Romů při jejich právní obhajobě, jaké důvody ji asi vedly k příklonu k Úsvitu. Je jeho první kandidátkou do Evropského parlamentu. Není příliš pochyb o tom, že právě tato strana docela úspěšně míří k silnému nacionalismu hraničícímu již s fašismem.

Proto bych všem Romům doporučoval, aby si dobře rozmysleli, komu dají svůj hlas, a aby konečně vyšli ze své pasivní ulity a k volbám šli. Evropský parlament za to stojí, protože Romy podporuje.

...aby byli lepšími lidmi

Dokončení ze str. 1

Vy jste kamarádi, takže jste trénovali od začátku spolu?

Edy: Já jsem začínal klasickým boxem, předtím jsem se věnoval judu a karate. Pak jsem přestoupil na kickbox, protože tam se používají prvky nohou, je takový komplexnější. Skrývá se v něm i estetika, krása pohybu a jde vlastně o celkovou životní filozofii.

Zkuste mi jmenovat nějaké úspěchy, kterých jste dosáhli.

Lukrecius: V roce 2000 jsem byl třetí na mistrovství České republiky a podíval jsem se i na mistrovství světa. Úspěchy jsou taková třešinka na dortu, člověk může mít ze sportu radost a nemusí stát v jednom kuse na stupních vítězů. Ale když tam stojí, je to příjemný pocit.

Edy: Přesně tak. V letech 1999–2003 jsem několikrát zvítězil na mistrovství České republiky. Na mistrovství světa v roce 2003 jsem vybojoval třetí místo.

Jakým způsobem dnes předáváte zkušenosti dál jako trenéři?

Lukrecius: Skutečné trenérské oprávnění má vlastně Eda, já si ho musím teprve udělat. Snažíme se spolu dělat nejen kick-box, což je základ, ale rozvíjíme i jiné styly jako kung-fu s mečem, freestyle, což je ukázka bojového umění na hudbu a podobně.

Edy: Fungujeme od roku 1999, to byl klub, který jsme tenkrát založili, ale pak jsme se rozpadli. A na tyto základy navázal náš současný klub. Někteří kluci, kteří u nás začínali, už dneska sami trénují a mají svoje kluby.

Co kickbox dětem přinese? Co se naučí?

Edy a Lukrecius: jednohlasně: Určitě disciplínu!

Edy: Já si myslím, že je to dobrý systém, jak vést děti k tomu, aby byly lepšími lidmi. Celkově to člověka buduje k lepšímu, ne k horšímu. Nemůžou své znalosti zneužívat, ale naučí se je využívat pro svůj růst.

Ptala se Jana Poláková, Muzeum romské kultury

Amari famel'ija – 2. kotor

Miri daj e Aurelia

Miri daj, Aurelia Dömeová, sas Nededatar, ul'ilas andro berš 1932. Lakero dad, Karol Döme (1904-1978) sas Farkašdator. Sar leske has 18 berš, arakh'la peske mra baba, Anna Lakatošová u i'la la romňake. Mra babake na has aňi 15 berš. Jekhetane len has 18 čhave. O papus tiž bašavelas pre lavuta, has les romaňi banda, phirelas le gadženge te bašavel. E baba mu'las terňi, andro berš 1951, maj sar lake ul'i'la 18. čhavoro, jekh kurko palal.

O papus mukhl'as savoro, the gel'as avre romenca Prahate pre but'i. Khere achi'las pašo čhave leskero phral, o Moric, romanes leske phenenas Pišpek. Jov len avri bararelas. O papus bičhavelas khere chabena, love, savoro, kaj o čhave te na bokha'lon. Prahate peske arakh'las romňa – has gadži, lestar terneder biš beršenca.

Sar o čhave baronas, lenas romen, romňijen. Miri daj liñas romes, jekhe Ungros, odoj Nededate. Has leha veraduňi, kajča na sas la lačo dživipen leha. Pal duj trin berš les mukhl'as. Andro berš 1956 avi'las Bilovciste ke peskeri šogorkiňa Ilona. Odoj pes arakh'las mire dadeha.

Pal jekh berš ul'i'la miro phral, o Julius. Palis miri pheň e Edit, me andro berš 1959. Samas šov čhave, mek o phral Josef, o Zdeněk, the nekterneder Božena. O phral Zdenkus mu'las terno, andro berš 1981, sas nasvalo, naphirelas. O phral Josef ul'ilas němo, na del duma ciknovaratar.

Amari famel'ija, me som oda nekcikneder, pheň Edit, phral Julius, 1960 / Naše rodina, já jsem ten nejmenší, vedle mě sestra Edit, bratr Julius, 1960.

Amari daj has lačhejileskeri manušňi, lačhes pes pal amende stari-nelas. Mu'las andro berš 1990, sas lake 58 berš.

Bešavas Bilovciste the Bernate, akana bešav Litvinovoste.

Bilovciste bešavas dži beršeste 1993, akor chudl'om kher Bernate, imar odoj keravas novinki Romano kurko, duj berš phiravas kurko so kurko khere mašinaha. No, dine man kher, ta šaj bešavas la romňaha, le čhavenca jekhetane.

Andro novinki keravas sar šefredaktoris andro berša 1991-1993, našťi odoj achi'lom, na sas lače manuš a paš mande. Buter dikhenas pro love sar pre but'i perdal Roma.

Ta andro berš 1994 chudl'om te kerel andro romano muzeum. Odoj keravas štar berš sar dokumentaris, phiravas andro romane gava khere pro Slovensko la kamera. Andro berš 1998 avi'om pale andro Romano kurko, andro muzeum napoti-nenas ajci, sa has kuč u man sas imar štar čhavore. Odoj somas jekh berš, diňom mange prihláška pro brněnsko magistratos sar romano poradcas, lile man avri, ta berš keravas pro urados. Pomožinavas le Romenge te rodel but'i, le ternenge o khera, školi. Sas oda lači but'i.

Akor imar o dad sas phureder, nasvalo, ta visard'om man la famel'ija khere Bilovciste. Odoj zathod'am romane klubi, e organizacija Roma-

Jan Horváth-Döme

no jilo, keravas but'i paš o Kumar Vishwanathan Ostravate sar terenno pracovníkos. Le forostar cind'am amaro kher, sas amen trafika Aranka – nav diňom pal miri daj. Pandž berš keravas but'i sas romano asistentos andre jekh škola Ostravate.

Andro berš 2007 o kher bikin-d'am, avi'lam te bešel Litvinovoste, pre severne Čechi. Imar pandž berš kerav pre Charita Most, keravas andro socialno poradna sar terenno pracovníkos, akana andro romano klubos Domino Janovoste.

Miri romňi the mire čhave

Miri romňi Flora hiňi Nededatar, sar miri daj. Hin amen pandž čhave – Jan (31), David (30), Marek (27), Roman (20), Lukáš (13), the imar štar vnuki. O nekphureder čhave, o Jankus džanel pre lavuta te bašavel, the pro varhani. Kerel but'i sar

dlaždičis. Bešel la romňaha andro foros Písek, hin len jekh čhavoro, o Jankus. O dujto čhave, o David, bešel Bilovciste, hin les duj čhajora – dvojički, Karolína the Sára. Phiren andre 3. trieda, sikh'lon mištes. Trito, o Marek, dživel tiž Bilovciste, hin les jekh čhajori, e Nikola. So duj čhave keren pro živnost'akos pro stavbi. Štarto, o Roman, sikh'li'las pre stredno škola Mostende, akana sikh'lon pre univerzita andro České Budějovice. O nekterner, o Lukáš, phirel andre 7. trieda.

Pro agor

Kadi miri romaňi saga amara famel'ijatar Horváthovci – Döme. O phure imar na dživen, džas pal lenge-ro drom romipnaha, amara romaňa čhibaha, amare romane dživipnaha.

Našťi bisteras so sam, ko sam, the khatar avi'lam.

Amaro bijav, Flora the me, 1982/Naše svatba, Flóra a já, 1982

Naše rodina – 2. závěrečný díl

Moje maminka Aurelie

Aurelia, roz. Dömeová, se narodila v roce 1932 na jižním Slovensku, v romské osadě Neded. Její otec, můj děda Karol Döme, pocházel rovněž z Nededu. Již od dětství hrál na housle. V dospělosti si našel ženu v nedalekých Vlčanech, bylo jí sotva 15 roků – jmenovala se Anna Lakatošová, byla to maďarská Romka. Měli spolu 18 dětí. Dědeček se živil hraním, po vesnicích hrával se svými příbuznými na svatbách, křtinách i pohřbech.

Babička zemřela mladá, po porodu 18. dítěte. Bylo to v roce 1951. Tolik dětí najednou zůstalo bez mámy, děda se rozhodl, že spolu s dalšími odcestuje do Prahy za práci. Pravidelně posílal domů peníze, balíky, o děti se staral jeho starší bratr Moric, řečený Pišpek. Nikdy se neoženil, celý svůj život zasvětil výchově dětí svého bratra. V tom mu pomáhali starší děti, mezi nimi i moje máma. Byl to velmi dobrý člověk, dobrý hospodář, zemřel na jaře v roce 1968. Dědeček si v Praze našel známost, oženil se s ní. Byla to gádžovka, o dvacet let mladší, zdravotní sestra. Oba dva již nežijí, děda umřel v roce 1977.

Moje máma se v 19 letech vdala za maďarského Roma, od nich z vesnice, manželství netrvalo dlouho, rozvedla se s ním. Mlátil ji, nebyl to dobrý člověk. Později maminka odjela ke své švagrově do Bílovce, kde se v roce 1956 setkala s mým otcem. O rok později se narodil bratr Julius, za rok sestra Edit, poté já.

Doma nás bylo šest dětí, bratr Josef, bratr Zdeněk, ten zemřel mlád, v 19 letech na ochabnutí svalstva, nejmladší sestra Božena se narodila v roce 1967.

Maminka se o nás děti dobře starala, byla starostlivá, pečlivá a moc hodná. Bohužel, zemřela před Vánoci v roce 1990.

Bydlel jsem v Bílovci, Brně, nyní žiji v Litvínově.

V Bílovci jsme s rodinou bydleli do roku 1993. V roce 1991 jsem se v Brně stal šéfredaktorem romských novin, týdeníku Romano kurko (Romský týden), domů jsem dojížděl každý týden. Na jaře 1993 jsme dostali služební byt od brněnského magistrátu, od té doby jsme byli spolu s rodinou. V redakci jsem byl čtyři roky a po neshodách s vedením vydavatelství jsem z novin odešel. Nastoupil jsem do romského muzea jako dokumentarista současnosti. Jezdili jsme s kolegy do romských osad na Slovensko, práce to byla zajímavá a prospěšná. Tehdy jsme již měli čtyři děti, peněz málo, rozhodl jsem se vrátit do redakce. Po roce jsem se přihlásil do konkurzu brněnské radnice na post romského poradce. Výběrové řízení jsem vyhrál. Na radnici jsem byl asi rok.

Tehdy byl můj otec již nemocen, tak jsme se rozhodli vrátit domů. Založil jsem občanské sdružení Romano jilo (Romské srdce), romské poradny, kde jsme pomáhali Romům řešit jejich starosti. Pomáhal nám v tom Kumar Vishwanathan a jeho organizace Vzájemné soužití z Ostravy.

V roce 2002 jsem si udělal kurz pedagogického pracovníka, našel si práci v základní škole v Ostravě jako romský asistent, kde bylo na 400 romských žáků. Vedl jsem počítačový kroužek, chodil do rodin,

působil na rodiče, aby své děti posílali do školy. Byl jsem mostem mezi nimi a školou. Od města jsem si odkoupil svůj rodný dům, opravili jsme si ho, založili živnost. Měli jsme večerku, kterou jsme nazvali po mémě – Aranka. Romům jsme dávali i na dluh, nebyl nikdy problém, peníze vraceli bez řečí.

V roce 2007 jsme se rozhodli odjet z Bílovce, koupili jsme si velký byt zde v Litvínově, na sídlišti v Janově (Janov je část města Litvínov). Našel jsem si práci v mostecké Charitě, pracoval jsem v sociální poradně i jako terénní pracovník. Pomáhal jsem zdejšími lidmi, zejména Romům, vyřizovat jejich starosti a problémy s prací, bydlením, dluhy.

Nyní pracuji v romském klubu pro děti a mládež v Janově. Staráme se o volný čas tamních dětí a mladých lidí. Vštěpujeme jim zásady slušného chování, učíme je vzdělávat se a zachovávat rompen a romskou kulturu.

Jan Horváth-Döme

Moje žena Flora

Moje žena Flora pochází z Nededu, stejně jako moje máma. Máme spolu pět dětí: Jan (31 let), David (30 let), Marek (27 let), Roman (20 let), Lukáš (13 let). Nejstarší syn Janko žije se svou ženou v Písku, mají jedno dítě, vnoučka Honzika. Marek a David zůstali v Bílovci, mají také své rodiny. Marek má dceru Nikolku a David dvojčátka Sár a Karolínu. Chodí do třetí třídy a učí se moc dobře. Synové se živí stavebními pracemi, podnikají – dláždí chodníky a ulice.

Roman vloni složil maturitu na střední škole Diplomacie a práva v Mostě, dnes studuje na Jihočeské univerzitě Pedagogickou fakultu. Nejmladší Lukáš chodí do sedmé třídy.

Závěr

Již delší dobu se zajímám o romskou historii a kulturu, a zejména o romský jazyk. Ten jsem vyučoval

na univerzitě v Ostravě, Olomouci a také několik let na střední škole v Mostě. Vydal jsem tři knihy, romskou kuchařku společně s manželkou: Chaben andal romaňi kuchiňa či Sar te chal lačhes the sastes = Recepty romské kuchyně aneb Jak jíst dobře a zdravě (1998), dvě básnické sbírky: Tumenge – Vám (1999) a poslední knihu: O verdan le grajenca džal – Vůz tažený koňmi jede dál (2007). Chystám se vydat svoje články a komentáře o životě Romů, které píšu na mém blogu na www.idnes.cz.

Toto je moje rodinná sága, sága našeho rodu Horváthů a Dömeovců. Staří, naši rodiče a prarodiče již nežijí, my jdeme po jejich cestě životem a přitom se snažíme udržet a rozvíjet rompen – romství, náš romský jazyk a kulturu a pokračovat v tom, co nám naši předkové zanechali.

Nesmíme zapomenout na to, co jsme, kdo jsme a odkud jsme vzešli.

Na veletrhu Svět knihy představuji svoji sbírku básní Tumenge/Vám, vedle mě spisovatelka Ilona Ferková, Praha 2010.

Milan Migel Horváth a Cikánská rapsodie

Zleva: Radek Sivák, Alan Sarközy, Jirka Korman, Milan Demeter, Milan Migel Horváth
foto: Michaela Slobodová

Cikánská rapsodie je hudebně-taneční představení inspirované osobností spisovatele Bohumila Hrabala, který by se letos dožil sta let. Autorem díla je romský skladatel a hudebník Jiří Korman, jenž literáta osobně znal, léta se spolu scházeli. Korman dokonce na přání tohoto pábitele zahrál na jeho pohřbu. Projekt Cikánská rapsodie vychází tedy z jeho osobních vzpomínek na Hrabala a jeho vyprávění, ale též z některých Hrabalových povídek. Projekt vznikl v koprodukcii Evropského centra romské hudby v Praze, o. s. a Nové scény Národního divadla. V představení účinkuje i známý hudebník a zpěvák Milan Migel Horváth.

Jak jste se k této zajímavé práci dostal?

Oslovil mě Jirka Korman poté, co mě viděl v seriálu Gympl. Že prý nevěděl, že umím hrát.

Kdo všechno z romských hudebníků se na představení podílí?

Kromě nás dvou ještě Milan Demeter a Radek Sivák, moji kolegové z Bengas a ještě mladý kontrabasista Alan Sarközy.

Jak vnímáte toto Kormanovo dílo?

Připomíná mi to určitou dobu, kdy jsme byli mladí a nějak podobně to u nás opravdu bylo. Myslím ta atmosféra, ve které jsme žili. Jirka vychází z toho, co s panem Hrabalem zažil a co mu vyprávěl, když spolu chodili na pivo a on mu hrál na housle!

Znali jste se už, nebo se s Jirkou Kormanem poznáváte až nyní?

Známe se z Prahy, taky jsme spolu hráli na soukromých akcích s cimbalovou muzikou.

Jak si ceníte toho, že jste roli v představení získal?

Je to další zkušenost zahrát si v muzikálu. My jsme s Bengas už v Národním divadle hráli, jako hos-

té paní Hegerové, ale tam jsme byli za sebe a nehráli jsme žádnou roli. Hodnotím to velice pozitivně, jelikož jsem poznal úžasné lidi z DAMU, kteří jsou výborní herci a zpěváci! Marta Ebenová, Vladimír Polívka, Petra Majerčíková. Zpěvačka byla z Bosny a jmenovala se Aida Mujačić, Hedvika Řezáčová hrála roli Cikňori, režie patřila Daně Račkové, roli Hrabala si zahrál Petr Drholec.

Jaké písně hrajete?

Všechny písně složil a otextoval Jirka Korman, který je i autorem scénáře.

Mohou se čtenáři na představení přijít někam podívat? Kdy a kam?

Měli jsme dvě představení v Praze v Nové scéně Národního divadla. Představení proběhlo 24. 3. a 30. 3., vždy od 20:00 hodin.

Kam budou směřovat Vaše hudební kroky dál, co máte v plánu?

Já se nebráním žádné spolupráci s nikým. Kdo přijde a bude se mnou na stejné vlně, tak do toho půjdu. Jinak samozřejmě budu dál koncertovat se svými kapelami, ať už je to Bengas, Trio Romano nebo Andre Peste. Na začátku dubna totiž nějaký seriál na Primě. 8. 4. je koncert na Den Romů u nás na Žižkově v Praze – v Atriu, 20. 4. hrajeme na velkém romském festivalu na parkovišti O2 Arena. V programu vystoupí Rytmus, Sabrosa a další. Čtenáře Romano hangos srdečně zvů!

Ptala se Veronika Kačová

Džanes romanes? Umíš romsky?

So Rom, oda lavutaris – Co Rom, to muzikant.

Romští hudebníci byli a dosud jsou ve společnosti vyhlášeni svým mistrovstvím. V minulosti hrávali na královských dvorech, králům a šlechtě, jako věhlasná primáška Cinka Panna z Gemeru. János Bihári, Ján Berky Mrenica, Rinaldo Oláh, Farkašovci, Bundovci, Adamovci, Klempárovci, Horváthovci, Giňovci – rodinné kapely hrající tradiční folklor jsou známy široko daleko. Osobnosti jako Věra Bílá, Tonda Gondolán, Ľubo Vi-rág a mnoho dalších prezentují své umění tisícům posluchačů doma i ve světě. Hudba pro Romy znamená všechno – písní lze vyjádřit bolest, radost i lásku, doprovází Roma od narození až po smrt.

Staré romské moudro praví: Te som čoro, choča mange giľavav. I když jsem chudý, alespoň si zazpívám.

Když se v rodině narodil chlapec – čhavo, dal se mu do ruky smyčec, děvče – čhaj vyrůstalo s písničkou.

bašaviben	hudba
te bašavel	hrát
lavutaris	muzikant, houslista
romaňi banda	romská kapela
e lavuta	housle
e brača	viola
e bugova	kontrabas
o vonos	smyčec
e klaneta	klarinet
o saxofonos	saxofon
hirešno lavutaris	věhlasný muzikant
giľi	píseň
giľori	písnička
žalostno giľi	smutná píseň
halgatovos	písně o lidské bídě a utrpení Romů
te khelel	tancovat
khelel	tancuje
čardašis	čardáš
e gitara	kytara
huri	struny

A nakonec hádanka: Bariľom andro veš, le manušenge bašavav. Vyrostl jsem v lese a lidem přináším muziku.

(e lavuta – te housle)

Tumaro Jankus – Váš Jan Horváth-Döme

Dětské okénko

Tato rubrika je, děti, opravdu jen pro Vás a může být i větší, než je nyní. Záleží na Vás, jaké příspěvky do ní pošlete a jak ji zaplníte – svými texty, kresbami, zprávami o tom, co se kde děje. Děti, budeme rádi, když nám budete posílat svoje příspěvky. O pomoc s jejich tvorbou můžete požádat i svoje učitele, rodiče, můžete tvořit společně s kamarády nebo sourozenci.

Svět očima dětí

Snímek s názvem TICHŮ od Natálky Čonkové a Renaty Tulejové je nově nejlépe hodnocené dílko pátečního Fotokroužku dětí z Muzea romské kultury v Brně. Autorka snímku Renatka píše, jak fotka vznikla: Měly jsme úkol vymyslet věc na své první písmeno jména a příjmení. Já se jmenuji Renata, takže moje první písmeno je R. Vymyslely jsme RUKU. A moje příjmení je Tulejová. Takže TICHŮ. A takhle vzniklo naše TICHŮ.

O Milan Migel Horváth vakerel pal e Romaňi rapsodia

E Romaňi rapsodia ehin bašavibengero the khelibengero dikhl'aripen, so hino avri kerdo le spisovateľske, le Bohumil Hrabal, savo bi pes andre ada berš dodžid'ifas šel berš. Kaľa god'i kerďas avri o romano skladateľis the lavutaris, o Jiří Korman, jov le Hrabal prindžarelas the varekana peha phirnas avri. O Korman leske bašaďa pre leskro parušagos. O projektos Romaňi rapsodia vakerel pal leskre leperibena, pal o Hrabal, pal leskre sune, aľe tiž pal leskre priphenda. O projektos pes kerel avri andre koprodukcia Evropsko kher romano bašaviben andre Praha, o.s. the Nevo scena andro Narodno divadlos. Ehas podporimen magistratoha ke Praha.

Andro dikhl'ariben bavinel le dženenge prindžarduno romano lavutaris, o Milan Migel Horváth.

Sar tut andre kaľa buťi dochudľal?

Pal kaľa buťi mange phend'as o Jirka Korman, sar man dikhl'as, sar bavinavas andro serialos Gympl. Vakerlas, hoj nadžanelas, hoj džanav te bavinel.

Ko andro dikhl'ariben mek bavinel?

Okrem amenge dujdženenge mek o Milan Demeter the o Radek Si-

vák, so manca bašaven andre kapela Bengas, the mek terno čhavo, so bašavel pre bugova, o Alan Sarközy.

Sar les le Kormanoskri buťi?

Leperel mange varesave berša, sar samas terne, the kavka varesar dživahas. Gindolinav, koľa dzeka, sar dživahas. O Jirka vakerel pal kada, so le Hrabaloha predžid'ifas the pal kada, sar peha phirnas avri pre lovina, the jov leske bašavlas pre lavuta.

Prindžarehas tut le Jirkaha imar but, abo pes prindžard'an ča akana?

Prindžaras pes Prahate, tiž peha varekana bašavahas pro sukróme vystupenija paš e cimbalovka.

Sar but tuke les andro jilo, hoj sal dženo, so andre bavinel?

Ehin oda perdal mande aver čačipen te bavinel andro muzikalos. Amen imar la kapelaha Bengas andro Narodno divadlos bašavahas, sar džene pro koncertos ke Hana Hegerová, aľe odoj samas sako paš peste, nabavinahas ňisavi rola. Lav mange but lačhes oda, hoj adaj prindžard'om manušen khatar DAMU, save hine but lačhe herca the giľavibengere džene. E Marta Ebenová, o Vladimír Polívka, e Petra Majerčíková. E giľavibengeri džeňi ehas

khatar Bosna, vičinelas pes e Aida Mujačić, e Hedvika Řezáčová bavind'as andre rola Cikňori, e režia patrinlas la Dana Račková, le Hrabal bavind'as o Petr Drholec.

Save giľa bašaven?

Savore giľa the o lava kerďas avri o Jirka Korman.

Šaj amenge phenes, kaj šaj džan o džene upre te dikhel?

Ehas amen duj dikhl'aribena Prahate andre Nevo scena andro Narodno divadlos. Ehas oda 24.3. the 30.3 rat'i khatar 20. ora.

So kereha dureder, kaj tumaro drom sikhavel?

Me man naladžav ňikaha te bašavel. Ko avela, the avela manca pre jekh drom, ta leha džava. Avres bašavava andre mire kapeli: Bengas, Trio Romano abo Andre peste. Andro april'is majinav te bavinel andre varesavo serialos pre Prima. The 8.4. ehin koncertos andro Le Romengro d'ives ke Praha ko Žižkov- andro Atrium. 20.4. bašavava pre jekh baro romano festivalos adaj Prahate pro parkoviště O2 Arena. Šaj odoj dikhen tiž le Rytmus, Sabrosa, the aver kapeli. Vičinanav savore dženen, so ginen o Romano hangos!

Phučelas e Veronika Kačová

Listování v kalendáriu z dějin Romů – 7. díl

(Romové Čech, Moravy a Slezska v časech a nečasech dávných i nedávných)

b) V koloběhu měsíců

1923, 21. 1.

V Brně se narodila malířka a grafická Annemarie Gottlieblová. Přátelé jí říkali Dinah a ona si zvolila toto jméno jako umělecký pseudonym. Vzdělávala se na brněnské škole uměleckých řemesel, jako Židovka nesměla však za německé okupace ve studiu pokračovat. Spolu s matkou byla zavražena nejprve do Terezína a pak do Auschwitz-Birkenau, kde z příkazu Josefa Mengeleho v době od února do června 1944 portrétovala vězně cikánského tábora. Shodou neuvěřitelných náhod se zachovalo dvanact akvarelových portrétů, které dnes vlastní *Państwowe Muzeum w Oświęcimiu-Brzezince*.

1947, 21. 1.

Vyhláška ZNV v Brně o zvyšující se trestné činnosti, které se dopouštěli Romové zvláště v pohraničí.

2006, 21. 1.

Extremistická Národní strana uspořádala v blízkosti někdejšího cikánského tábora v Letech politické shromáždění, na němž její řečníci znevažovali památku obětí romského holocaustu.

1726, 22. 1.

Ve snaze „uvésti jednostejnost a rovnost, která by budoucně v potrestání té zemhubící cikánské sběře držána a zachována býti mohla“, unifikoval dekret Karla VI. proti romským skupinám trestání jejich přítomnosti v Českém království (v Moravském markrabství 8. 3. a ve Slezském vévodství a Kladském hrabství 26. 3.) a všude ponechával v platnosti prohlášení Romů za *vogelfrei* (= psance), stejně jako všechna trestní ustanovení proti nim.

1953, 22. 1.

V Bohumíně se narodil romský aktivista a politik Milan Horváth. Vlastní stavební firmu, je zastupitelem města Lysá nad Labem a členem sociální komise Krajského úřadu Středočeského kraje. Založil *Sdružení romských občanů* v Lysé nad Labem (1998), které pořádá pod jeho předsednictvím romský folklorní festival (od roku 2002) a každoročně na konci léta celostátní romský ples; v rámci sdružení funguje dětský taneční soubor *Khosnoro*. Občanské aktivity Milana Horvátha ocenil prezident republiky *Medailí o zásluhy o Českou republiku* (2006).

2002, 22. 1.

Ředitel Národní galerie Milan Knížák v rozhovoru pro deník *MF Dnes* pronesl útočné výroky proti romské menšině, kvůli nimž interpelovali poslanci Vladimír Mlynář a Michal Lobkowicz ministra kultury ČR. Předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR a předsedové všech politických stran zastoupených ve sněmovně obdrželi petici za Knížákovu odvolání z *Rady České televize*, podepsanou členy významných romských uskupení a osobnostmi z vysokých škol, vědy a kultury.

1924, 23. 1.

Četnické oddělení poznávacího úřadu policejního ředitelství v Praze založilo zvláštní daktyloskopickou sbírku, v níž byly postupně shromážděny otisky prstů 5 517 kočovných a potulných Romů.

2002, 23. 1.

Vláda ČR přijala *Informaci o integraci romských komunit* a aktivním postupu státní správy při uskutečňování opatření souvisejících s touto tematikou.

1684, 26. 1.

Jednotlivé vrchnostenské úřady v Rakovnickém kraji byly jeho

hejtmany následujícím oznámením vyrozuměny o povinnosti dodržovat aktuální protiromská opatření: „S velikou nelibostí doslejšchati musíme, ano i sami tak věc očité spátřujeme, kterak proti tolikéře nás prošlé a *publicírované* Jeho Milosti Císařské a Královské (dále zkr. JMCaK) přísné záповědi, přece až posavad na mnoha místech cikání se přechovávají. Pročež ještě jednou a naposledy *ex officio* (= z moci úřední) napomínáme a dostatečně nařizujeme, aby jste takového lidu cikánského nikdež na panstvích a gruntch (= statcích) svých přechovávati dopouštěti neráčili a nedopouštěli, alebrž takové kdežbykolivěk přišli, ihned beze ztráty jedinkého času, nemohouce po dobrým, jsouce v tom JMCaK nejmilostivější vůle, z gruntů svých zahnatí poručiti ráčili a poručili, a pokudž by jich sami zbýti (=odstranit) a odehnati nemohli, nám tak brzkou zprávu učinili, jináče, an ještě jednou znamenáno bude, že by se ještě někde po tomto přísným a posledním napomenutí taková sběr cikánská přece chovala, neumineme toho (=nevyneme se tomu), že tolikéře JMCaK záповědi a našemu častějšímu napomenutí žádná parita se nečiní. I co z toho následovati bude, toho jeden každý pro neposlušnost svou nejlépe okoušeti a vinu samému sobě a ne nám přičítati musí.“

2005, 26. 1.

Na základě vládního usnesení přistoupila ČR k *Dekádě romské inkluze*, usilující o integraci Romů do většinové společnosti. V letech 2010–2011 nám připadlo na jeden rok předsedat této mezinárodní iniciativě.

1977, 27. 1.

V Hranicích na Moravě se narodil Tibor Červeňák. Dětství prožil v dětském domově v Krnově, po jehož opuštění pracoval v různých profesích. Od dvanácti let se ve volném čase věnoval malbě a kresbě. Na výtvarné scéně se prosadil teprve po odchodu do emigrace v Severním Irsku a potom v USA, kde ve Washingtonu předvedl na samostatné výstavě kolekci rozměrných olejů s figurální tematikou; na vernisáži vystupovala Iva Bittová (2011).

1944, 28. 1.

Do Auschwitz-Birkenau odeslali z vězení policejního ředitelství v Brně 31 Romů, z nichž bylo zapísáno 20 do mužské a 11 do ženské evidenční knihy.

1990, 28. 1.

Charta 77 vydala dokument č. 3 *O sterilizaci romských žen*. Ve srovnání s všeobecně formulovaným předchozím dokladem *O postavení Cikánů-Romů v Československu* z roku 1978 byl ostře kritický tón nového dokumentu zaměřen monotematicky. Navíc v něm bylo vysloveno podezření, že vynucovanou sterilizací na českém a zejména slovenském území federace ovlivňovalo pravděpodobně i finanční odměňování. Počátkem 90. let se na základě iniciativy romistů Rubena Pellara a Zbyňka Andrše rozpoutala v zahraničních médiích kritika, která ztotožňovala přístup našich vlád k této problematice s útokem na re-

Stanislav Daniel, 2003, foto: Chad E. Watt, Muzeum romské kultury

produkční svobodu Romů. Státní orgány proto nařídily šetření, která prováděly jednak *Ústav pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu*, jednak federální, slovenská i česká prokuratura.

1610, 29. 1

Zemský hejtman Karel st. ze Žerotína nabádal moravské stavy, aby po vzoru předků netrpěly na svých statcích romské skupiny, ani je nenechávaly vstupovat hlouběji do vnitrozemí, ale naopak aby je zadržovaly, vsazovaly do vězení a trestaly; pokud by se někde objevilo větší množství Romů, měl být proti nim svolán do pole třeba celý kraj.

1853, 30. 1.

Ve Lvově se narodil všestranně nadaný a erudovaný Rudolf Sowa, který soustředil svůj badatelský zájem na vybrané dialekty romštiny ve střední Evropě. Po studiích klasické

filologie na univerzitách ve Vídni a v Innsbrucku a dosaženém doktorátu na krakovské Jagellonské univerzitě působil dlouhá léta jako profesor na Prvním německém gymnáziu v Brně. Stal se jedním z prvních zahraničních členů edinburghské *Gypsy Lore Society* a v prvních třech ročnících jejího periodika uveřejnil převážnou část svých statí (mj. rovněž o dialektech moravských a českých Romů *Notes on the Gypsies of South-Eastern Moravia, Notes on the Gypsies of Nord-Western Bohemia a Die mährische Mundart der Romsprache*). Je autorem knižních monografií *Die Mundart der slowakischen Zigeuner* (1887) a *Wörterbuch des Dialekts der deutschen Zigeuner* (1898). Zemřel roku 1900.

1954, 30. 1.

V Havřicích se narodil Stanislav Daniel, který u Policie ČR služebně postoupil od řadového příslušníka až k hodnosti policejního podplukovníka. Stal se poradcem a později zmocněncem ministra vnitra pro otázky ochrany národnostních menšin před projevy rasové nesnášenlivosti a působil v *Radě vlády ČR pro národnostní menšiny*. Absolvoval bakalářské studium v Policejní akademii a působil na Vyšší a Střední policejní škole v Holešově, kde zpracoval projekt *Příprava příslušníků národnostních menšin k přijetí do služebního poměru Policie ČR*. Patřil k za-

kladatelům *Demokratického svazu Romů* a po jeho zániku *Demokratické aliance Romů*, v níž dlouhodobě zastává funkci místopředsedy. Po odchodu do důchodu zastupuje české Romy v *Evropském centru pro romská práva* a předsedá *Celostátní asociaci Romů*.

1956, leden

Uskutečnění zvláštního *Průzkumu způsobu života obyvatel cikánského původu*, podle jehož výsledků se většina Romů nezapojila do pracovního procesu, neposílala své děti do škol a bydlela v krajně nevyhovujících podmínkách. Problémovými byly zejména romské osady na východním Slovensku a vznikající koncentrace romských migrantů v průmyslových městech a v pohraničí českých zemí.

1990, leden

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČSFR začalo vydávat v češtině časopis *Lacho lav*. Celkem vyšlo 12 čísel tohoto „měsíčníku pro romskou rodinu“ a ten se pak v příštím ročníku transformoval na časopis *Amaro lav*, který po dobu tří let připravoval pro tisk brněnský *Rompress*.

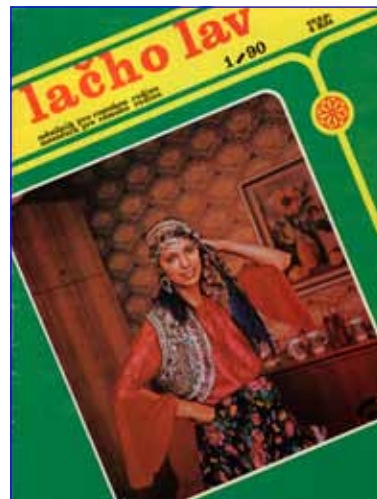
1992, leden

Objevilo se první číslo měsíčníku *Romano gendalos/Romské zrcadlo*, který vydávalo *Sdružení romských autorů Romaňi čhib*. Česko-romský časopis dovršil dva ročníky.

1995, leden

Začal vycházet česko-romský měsíčník *Gendalos/Zrcadlo*, vydávaný do roku 2003 *Sdružením při časopise Gendalos* a pak až do roku 2005 *Sdružením svobodného vzdělávání*.

Ctibor Nečas

Lacho lav, 1990, Muzeum romské kultury

Úvodní strana z proticikánského dekretu Karla VI. pro Markrabství moravské, Brno 8. 3. 1726, psáno česky, Moravský zemský archiv, Brno.

Pal o Rom the pal e phuri Jožaňa – 2. kotor

O Rom džalas ta džalas, až doavľa andre jekh baro foros. Odoj maj agoral paš e bari kapura bašavnas o lavutara. „Na hoj aveha smutno,“ phend’a leske o slugadžis, „smutnone manušen natromas andro foros te mukhel.“ „Soske avás smutno, me som igen lošalo, hoj pes adaj bašavel a o manuša asan,“ phend’a o rom. Kale lavenca pes mukhl’a andro foros. Maj andre dojekh ulica pes bašavlas, giľavlas a khelelas. O Rom čak pr’oda dikhelas. Ta adaj pes mušind’a te ačhel igen baro lačhipen, džav andre karčma, odoj pes dodžanava buter, phend’a peske.

E karčma has namard’i. Andro kutos bašavnas o lavutara a o nipi khelenas, giľavenas. So čak peske bešťa, maj kija leste avľa o karčmaris. „So peske deha?“ phučľa lestar. „Me peske dás bar so, al’e nane man aňi phago fiľeris.“ „Adadžives tuke love nakampel, adadžives šaj pijes a chas hjaba.“ O Rom čak diňa avri o jakha: „A oda čačes, či peske keres pheras? Mek šoha nadikhľom, hoj varekaj te davkeren hjaba te chal the te pijel. Te oda avka, anen mange, so kamen.“ O karčmaris leske and’a peka kachňa the phuvala a kija mek mol. O Rom diňa avri o jakha: „Oda mange?“ phučľa mek jekhvar. „Ma vaker a cha! Te tut ela čino, mek tuke anava.“ O rom pes mukhl’a andro chaben a musaj te phenel, hoj andre leste perlas sar andre chaňig.

Andre karčma, al’e the avri pes khelelas a giľavelas ži jepaš rat. Oda has o chaben the o pijiben hjaba. „Mek mange naphend’al,“ phučľa o Rom le karčmaristar, „so pes adaj

ačhiľa, hoj pes všadzi bašavel?“ „Amara phurederake princeznake uliľa muršoro a e terneder princezna geľa romeste a sa pes ačhiľa ada-

d’ives. Vaš oda o kral’is phend’a, hoj adadžives ži jepaš rat sako šaj chal the pijel hjaba, pre bacht the pro sas-t’ipen le čhavoreske the la princez-

nake.“ O karčmaris angle dešudujto ora and’a mek jekhvar sakoneske te chal the te pijel. Pal oda imar chalas e pijelas sako vaš peskero.

Dušan Oláh, Phuri daj/romská vědma, stará žena, pastely, Muzeum romské kultury

O Rom pre aver d’ives tosara geľa andro dis. Phend’a peske, idž has ajse bare oslavi a sakones has lači kedva, talam man načhivna avri a dena man varesavi buťi. The pes avka ačhiľa. Dine les te pašinel le papiňen.

Pregel’a vaj jekh čhon a ačhiľa pes vareso, so ňiko aňi andro nekbareder suno naužard’ahas. E princezna, so geľa romeste, jekhvar ňisostar ňič nasvaliľa. Preačhiľa lake te šmakinel te chal, nabirinlas aňi te phirel, savi has slabo a tel o jakha šuťolas. Mek šoha nasvali nahas, aňi sar cikňi čhajori. Sako la džanelas sar sastona, zoraľa a so geľas romeste, the bachtľa džuvľa. Savore, o princos, lakero rom, e kral’ovna the o kral’is ačhile vida-rade. Maj o kral’is diňa te vičinel le nekfeder dochtoren. Jon la predikhle, al’e ňič naarakhle. Kernas savoro, hoj te aven pre oda, so late, sar la te visasťarel, al’e naavle pre ňisoste. Avka lakero rom, o princos, egerind’a koleske, ko la visasťarla, ajci somnakaj, keci korkoro važinel. Maj doavle vajkeci manuša la princezna te sast’arel, al’e sar avle, avka odgele. Aňi jekh lake na-žutinda.

Sar pes dodžanla o Rom, so pes la princeznake ačhiľa, maj geľa pal e kral’ovna. Joj pre leske dikhelas a nakamelas te paťal peskere jakhenge. „Tu phenes, hoj kames la princezna te visasťarel?“ phučľa lestar. „Mange igen pharo, so pes lake ačhiľa. Te šaj laha povakeras, ta talam tumenge phenavas, so late.“

Andrej Giňa

(o agor andro aver čislos)

O Romovi a staré Jožaně – 2. díl

Rom putoval a putoval, až nakonec došel do jednoho velkého města. Tam hned u brány vyhrávali muzikanti. „Ne, že budeš smutný,“ povídá mu voják, který měl u brány hlídku, „smutné lidi vůbec nesmíme pouštět do města.“ „Proč bych měl být smutný, líbí se mi, že se tady hraje a lidi se smějou,“ odpověděl mu Rom a prošel bránou do města. Skoro na každé ulici se hrálo, zpívalo a tančilo. Rom se tomu nestačil divit. To musí být nějaká náramná oslava, řekl si, zajdu do hospody, tam se určitě dozvím víc.

Hospoda, do které přišel, byla nacpaná k prasknutí. V koutě hrála kapela, všichni zpívali a tancovali. Jen co si našel místo, už byl u něj hospodský. „Co si dáš?“ ptal se hned. „No, dal bych si ledacos, ale nemám ani zlámanou grešli,“ na to Rom. „Dneska peníze nepotřebuješ, dneska můžeš jíst i pít zadarmo,“ povídá hospodský. Rom na něj zíral s otevřenou pusou: „A to je pravda, nebo si ze mě děláš blázny? V životě jsem neviděl, aby někde bylo něco zadarmo. Ale jestli je to tak, dones mi, co chceš.“ Hospodský byl za chvíli zpátky s pečenou kachnou a brambory, a k tomu donesl ještě víno. Romovi div že nevypadly oči z důlků: „A to je moje?“ zeptal se pro jistotu ještě jednou. „Zbytečně nemluv a jez. Když budeš mít málo, ještě ti donesu,“ řekl hospodský. Rom se pustil do jídla a brzy se po kachně jen zaprášilo.

V hospodě, ale i na ulicích se tančilo a zpívalo až do půlnoci. A do té doby bylo jídlo a pití zdarma.

„Ještě jsi mi neřekl,“ zeptal se Rom hospodského, „co se tady děje, že všichni tak oslavují?“ „Naši starší princezně se narodil syn a mladší princezna se zase vdala, a to všechno se stalo dneska. Proto král nařídil, že celý den až do půlnoci všichni mají jídlo i pití zadarmo, na zdraví a štěstí malého chlapce a nevěsty princezny.“ Před půlnocí ještě hospodský všechny obešel a dal každému, co mu chybělo k jídlu a pití. Po půlnoci už každý pil a jedl za svoje.

Druhý den ráno se Rom vypravil na zámek. Včera měli takovou slávu, to jistě budou všichni v dobré náladě, napadlo ho, snad mě nevyhodí a najde se pro mě nějaká práce. A stalo se, jak doufal, vzali ho do služby a nechali ho pást husy.

Uběhl asi měsíc, když se stalo něco, co by ani v nejhorším snu nikoho nenapadlo. Princezna, která se předtím vdávala, z ničeho nic onemocněla. Přestalo jí chutnat jíst a byla tak slabá, že ani chodit nemohla, doslova se ztrácela před očima. Přitom nikdy nemocná nebyla, ani jako malá holčička. Všichni ji znali jako zdravou, silnou a veselou dívku. Její manžel princ, i její rodiče, král s královnou, byli vyděšení. Král dal hned svolat nejlepší doktory. Ti princeznu prohlédli, ale nic nezjistili. Zkoušeli všechno možné, aby přišli na to, co s ní je a jak ji vyléčit, ale všechno marně. Její manžel princ nakonec slíbil, že ten, kdo ji vyléčí, dostane tolik zлата, kolik sám váží. Samozřejmě se hned pár odvážných přihlásilo, ale

jak přišli tak odešli. Ani jeden princezně nepomohl.

Když se k Romovi doneslo, co se princezně stalo, sebral se a šel ke

královně. Ta nevěřila svým očím, když k ní přišel. „Ty říkáš, že bys chtěl princeznu vyléčit?“ „Je mi moc líto, co se jí stalo. Možná kdy-

bych s ní mohl promluvit, řekl bych vám, co s ní je.“

(dokončení v příštím čísle)

Přeložila Martina Vyzíblová

Dušan Oláh, Stopy dávné minulosti – opuštěná osada, olej na plátně, Muzeum romské kultury

KONKURZ NA ŠÉFREDAKTORA ROMANO HANGOS!

POŽADAVKY

VŠ na úrovni magistra, nebo student oboru žurnalistika s předpokladem reálného dokončení oboru.
Znalost romského jazyka a prostředí výhodou.

NÁPLŇ PRÁCE

šéfredaktor zajišťuje obsah celého čísla, spolupracuje s externími redaktory a s grafikem.

Životopisy a motivační dopisy zasílejte **IHNED**, nejpozději však **do 30. dubna 2014** na e-mail: holomkova@srm.cz nebo na pošt. adresu: Společenství Romů na Moravě, Bratislavská 65a, 602 00 Brno.

Vybraní uchazeči budou pozváni k pohovoru.

Muzeum romské kultury

Bratislavská 67, 602 00 Brno, tel.: 545 571 798

e-mail: media@rommuz.cz, www.rommuz.cz

MHD: tram. 2, 4, 11, zast. Tkalcovská, tram. 3, 5, 9, zast. Dětská nemocnice

Program na duben 2014

OTEVÍRACÍ DOBA V NEDĚLI PRODLOUŽENA DO 18⁰⁰ (poslední vstup v 17¹⁵)

Výstavy

SVĚT BEZ HRANIC. ROMOVÉ A SPORT

Výjimečné osobnosti. Silné příběhy. Sportovní úspěchy, překonané překážky i bolesti. To jsou Romové a sport v Muzeu romské kultury. Interaktivní výstava představuje dosud nemedializované téma romských sportovců, kteří reprezentovali a reprezentují naši zemi. 20. 3.–21. 9.

CIKÁNSKÝ MÝTUS

Výstava pohlednic a dobových fotografií odhaluje protiklad mezi autentickým zobrazením života Romů a romantizujícími stereotypy, které si o nich vytvářela majorita. 8. 4.–21. 9.

FILMOVÝ ČTVRTEK

V MORAVSKÉ ZEMSKÉ KNIHOVNĚ

Nový a unikátní dokument slovenského režiséra Ladislava Kaboše **VŠECHNY MOJE DĚTI**, ukazuje příběh charismatického faráře Mariána Kuffy v zapomenutých romských osadách. Film šokujícím způsobem odhaluje problémy, se kterými romská komunita zápasí. Sledujeme dramatické mikropříběhy Romů a sysifovský boj Kuffy s drsnou realitou: chce, aby jeho děti objevily své schopnosti, naučily se ne-

závidět a pomáhat jeden druhému. Podaří se mu to?

Po skončení filmu bude následovat diskuze se spoluautorkou scénáře, Svatavou Marií Kabošovou. Všechny moje děti, Slovensko/Česká republika, 2013, 90 min.

Místo konání: Moravská zemská knihovna, Kounicova 65a, Brno. 24. 4. 2014 v 18.00 hod.

MÓDNÍ PŘEHLÍDKA GYPSY MAMA

Módní přehlídka nové oděvní značky Gypsy mama představí modely, které spojují současnou street módu s prvky tradičního romského odívání. Modely navrhly brněnské návrhářky a ušily dobrovolnice ze sdružení Drom. Přehlídka se koná ve spolupráci s o.s. Triptika v rámci Týdne romské kultury. Vstup je zdarma. 10. 4. v 17 hod.

JOM-HA-ŠOA Den vzpomínání na oběti holocaustu Pietní akt Jom-ha-šoa se bude letos poprvé konat také v Brně. Na Moravském náměstí budou probíhat veřejná čtení jmen mužů, žen a dětí, kteří byli pro svůj původ diskriminováni nebo zavražděni nacistickým režimem. **Místo konání:** Moravské náměstí, před Moravskou galerií. 28. 4. 2014, 14 hod.

Střední odborná škola managementu a práva, s.r.o.

se sídlem Macharova 1376, Kolín V., 280 02
odloučené pracoviště: Vranovská 17, Brno 614 00

Ve školním roce 2014/2015 nabízíme čtyřleté maturitní obory, ve kterých můžeš uspět i ty!!

75-31-M/01

Předškolní a mimoškolní pedagogika

75-41-M/01

Sociální činnost

68-43-M/01

Veřejnosprávní činnost

Možnost dálkového studia v těchto studijních oborech:

75-31-M/01

(varianta zkrácené verze)
Předškolní a mimoškolní pedagogika

75-41-M/01

Sociální činnost

NÁBOR STÁLE POKRAČUJE - přijímáme bez přijímaček

Kontaktní osoba:

David Ščuka, manager školy
tel. +420 607 824 664

www.sosmap.cz

Adresa:

Střední odborná škola managementu a práva, s.r.o.
odloučené pracoviště: Vranovská 17, Brno 614 00

SRNM HLEDÁ

samostatného sociálního pracovníka do terénních služeb v Brně. Požadujeme VŠ, VOŠ soc. směru, trestní bezúhonnost; praxe výhodou! Nastup od dubna, smlouva na HPP do konce roku (předpoklad obnovení smlouvy). Životopisy a motivační dopisy zasílejte na adresu srmn.cz. Vybraní uchazeči budou kontaktováni a přizváni k pohovoru.

Předplatné Romano hangos

příjmení, jméno:
název organizace:
adresa, PSČ:
e-mail: telefon:
počet objednaných výtisků:
způsob platby: ☐ hotově ☐ složenkou
☐ bankovním převodem bez faktury; variabilní symbol:
☐ bankovním převodem na fakturu

vyplněný formulář zašlete na adresu:

Romano hangos, Bratislavská 65a, Brno 602 00.

Komerční banka Brno-město; číslo účtu: 27-488570217/0100

cena předplatného pro rok 2014 je 280 Kč

Vydávání Romano hangos podporuje Ministerstvo kultury České republiky

Adresa redakce Romano hangos a Společenství Romů na Moravě

Bratislavská 65a, Brno 602 00
tel.: 545 246 673 www.srmn.cz
číslo účtu: 27-488570217/0100

